

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 28 (1601), 15 lutego 2018 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski ● Bartosz Wiśniewski ● Rafał Tarnogórski
Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Karolina Borońska-Hryniewiecka ● Anna Maria Dynier ● Aleksandra Gawlikowska-Fyk
Sebastian Płóciennik ● Patrycja Sasnal ● Justyna Szczudlik ● Marcin Terlikowski ● Tomasz Żornaczuk

Litwa jako adwokat Ukrainy na arenie międzynarodowej

Kinga Raś, Daniel Szeligowski

Litwa konsekwentnie wspiera Ukrainę, choć wśród państw europejskich poparcie dla ukraińskich władz maleje, m.in. z uwagi na zbyt wolne tempo reform. Oba państwa intensyfikują współpracę w sferze politycznej, wojskowej i energetycznej. Sprzyja temu brak kwestii spornych w relacjach dwustronnych. Litewskie władze liczą zarazem, że ich zaangażowanie na rzecz Ukrainy pozwoli im wzmocnić własną pozycję międzynarodową.

Wsparcie polityczne na forum UE i NATO. Wsparcie na rzecz Ukrainy jest przejawem litewskich aspiracji do roli regionalnego lidera w zakresie kształtowania polityki wschodniej UE. Litwa jest jednym z państw najbardziej zaangażowanych na rzecz rozwoju Partnerstwa Wschodniego (PW). Opowiada się też za przyznaniem krajom PW perspektywy członkostwa w UE, mimo że większość państw Unii jest temu przeciwna. Litwa konsekwentnie promuje tę ideę, widząc w niej instrument stabilizacji swojego sąsiedztwa.

Litewscy politycy byli inicjatorami tzw. planu Marshalla dla Ukrainy, o którego realizację zabiegali w największych państwach UE i w USA. Plan zakładał wydzielenie dodatkowych funduszy (w tym 3% budżetu UE na lata 2021–2027) na inwestycje w ukraińską gospodarkę. Nie zyskał jednak wystarczającego wsparcia politycznego na forum UE. Jego przeciwnicy podkreślali niską zdolność instytucjonalną Ukrainy do absorpcji tak znacznych środków finansowych.

Litewscy deputowani skrytykowali też węgierskie władze za próby blokowania współpracy Ukrainy z NATO. W specjalnym liście członków litewskiego parlamentu potępiło decyzję o zablokowaniu pod koniec ub.r. przez Węgry posiedzenia Komisji NATO–Ukraina, którą rząd w Budapeszcie podjął w odpowiedzi na uchwaloną przez ukraiński parlament ustawę o edukacji (Węgry domagają się utrzymania dotychczasowych zasad nauczania w językach mniejszości narodowych).

Współpraca wojskowa. Za główne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i regionu Litwa uznaje politykę Rosji. Mimo ograniczonego potencjału militarnego wspiera więc Ukrainę w walce z rosyjską agresją. Litewskie władze jako jedyne realizowały dotychczas bezpośrednie dostawy broni dla ukraińskiej armii (w grudniu ub.r. decyzję o dostawach broni podjęły również USA). Odpowiednie porozumienie o wsparciu wojskowo-technicznym Litwa i Ukraina podpisały już w listopadzie 2014 r. Tylko w 2018 r. Litwa zamierza przekazać Ukrainie ok. 7 tys. sztuk broni, w tym karabinów AK i broni przeciwpancernej, oraz ok. 2 mln sztuk amunicji. Według litewskiej uchwały rządowej z 29 listopada 2017 r. łączna wartość dostarczonego uzbrojenia ma wynieść ponad 3 mln euro.

Litwa zaangażowana jest też w szkolenie ukraińskich sił zbrojnych. Rozpoczęty w 2017 r. program zakłada, że w latach 2017–2019 na Ukrainę wysłanych zostanie 60 litewskich instruktorów. Aktualnie w misjach treningowych uczestniczy 30 litewskich żołnierzy, stacjonujących głównie w Międzynarodowym Centrum Operacji Pokojowych i Bezpieczeństwa w Jaworowie k. Lwowa oraz w 142. Centrum Szkoleniowym Ukraińskich Sił Specjalnych w Berdyczowie. Litwa finansuje ponadto szkolenia ukraińskich kadr w Baltic Defence College w Tartu (Estonia) i oferuje kursy w jednostkach wojskowych na terenie własnego kraju (np. w Litewskiej Akademii Wojskowej).

Wsparcie dla Ukrainy ma też wymiar wielostronny. Przedstawiciel Litwy jest jednym z członków międzynarodowej grupy doradczej ds. reformy sektora bezpieczeństwa przy Ministerstwie Obrony Ukrainy (obok USA, Kanady, Wielkiej Brytanii i Polski). Ponadto Litwa wspomaga finansowo fundusze powiernicze NATO dla Ukrainy (m.in. fundusz rehabilitacji medycznej). Litewscy żołnierze współpracują też z ukraińskimi jednostkami w ramach trójstronnej brygady litewsko-polsko-ukraińskiej LITPOLUKRBRIG.

Bezpieczeństwo energetyczne. Celem Litwy, podobnie jak Ukrainy, jest niezależność energetyczna od Rosji i zwiększenie własnego bezpieczeństwa energetycznego. Oba państwa dążą do synchronizacji systemów elektroenergetycznych z UE i odłączenia się od uruchomionego w okresie sowieckim systemu sieci IPS/UP. Sprzeciwiają się też budowie gazociągu Nord Stream 2. Podpisane w grudniu ub.r. litewsko-ukraińskie memoranda zakładają dalsze zacieśnienie współpracy w sektorze energii jądrowej (m.in. w zakresie wygaszania elektrowni atomowych) i gazowej. Litwa liczy też na wsparcie Ukrainy w blokowaniu importu energii ze zlokalizowanej przy białorusko-litewskiej granicy elektrowni w Ostrowcu. Projekt jest realizowany przez ROSATOM i zdaniem litewskiego rządu nie spełnia kryteriów bezpieczeństwa konwencji z Espoo.

Rząd Litwy popiera też włączenie Ukrainy do działań Centrum Eksperckiego NATO ds. Bezpieczeństwa Energetycznego (NATO ENSECCOE) w Wilnie. Obecnie we współpracę z Centrum, głównie na rzecz analizy scenariuszy zagrożeń, zaangażowani są ukraiński operator energetyczny Ukrenerho oraz Narodowy Instytut Badań Strategicznych. W ub.r. w ramach ćwiczeń „Coherent Resilience 2017” Centrum przeprowadziło symulację zagrożeń dla ukraińskiej infrastruktury krytycznej, począwszy od zakłóceń teleinformatycznych po uszkodzenia systemów zarządzania siecią elektroenergetyczną. Ukraina dąży jednak do poszerzenia spektrum działań realizowanych z NATO ENSECCOE oraz ich sformalizowania. Podczas wizyty litewskiego wiceministra obrony Vytautasa Umbrasasa w Kijowie w grudniu 2017 r. jego ukraiński odpowiednik wręczył mu oficjalny list, zabiegając o status państwa partnerskiego.

Zagrożenia hybrydowe. Zarówno Litwa, jak i Ukraina narażone są na rosyjskie działania hybrydowe¹, których celem są podważenie dwustronnej współpracy i dyskredytacja NATO (np. we wrześniu ub.r. jeden z przedstawicieli rosyjskich władz okupacyjnych w Donbasie oskarżył ukraińskich żołnierzy o rzekome pobicie litewskich instruktorów wojskowych w obwodzie ługańskim). Litwa obawia się, że rosyjskie działania hybrydowe mogą stanowić wstęp do agresji militarnej. Oba państwa współpracują więc również w zwalczaniu zagrożeń poniżej progów wojny, w tym związanych z działaniami propagandowymi Rosji. Rezultatem jest m.in. – podjęta podczas wizyty prezydenta Petra Poroszenki w Wilnie w grudniu ub.r. – decyzja litewskiej prezydent Dali Grybauskaitė o przekazaniu Ukrainie cyfrowych wzmacniaczy sygnału telewizyjnego, które umożliwiłyby nadawanie ukraińskich kanałów telewizyjnych na tereny Donbasu okupowane przez Rosję.

Zaangażowanie na rzecz Ukrainy przekłada się jednocześnie na silniejsze wsparcie dla Litwy ze strony zagranicznych partnerów. Świadczy o tym poparcie, jakie litewski rząd uzyskał w listopadzie 2017 r. dla swojej inicjatywy wzmocnienia współpracy unijnej w zakresie cyberbezpieczeństwa, realizowanej w ramach PESCO (poparło ją 25 państw UE). Litwa zaproponowała utworzenie specjalnej grupy szybkiego reagowania do identyfikacji zagrożeń cybernetycznych, rozszerzając spektrum zadań poza dotychczasowe praktyki wymiany informacji nt. wykrywanych ataków. W założeniu ma się to przyczynić do zwiększenia możliwości reagowania na działania Rosji, w tym na Ukrainie.

Wnioski i perspektywy. Mimo ograniczonych zasobów i możliwości Litwa pozostanie aktywnie zaangażowana we wsparcie Ukrainy. Współpraca ta postrzegana jest jako instrument zwiększenia litewskiego bezpieczeństwa oraz umocnienia pozycji międzynarodowej Litwy, m.in. poprzez konstruktywne podejście do dialogu z partnerami z NATO. Wzmocnieniu dwustronnych relacji sprzyja wspólna percepcja zagrożeń. Obie strony będą dążyć m.in. do pogłębienia kooperacji między przemysłami obronnymi obu państw oraz w sektorze energetycznym.

Zacieśnienie stosunków litewsko-ukraińskich w sferze obronnej jest korzystne dla Polski. Zwiększa zdolności obronne ukraińskich sił zbrojnych i sprzyja ich adaptacji do standardów NATO. Wpisuje się zatem w jeden z głównych celów polskiej polityki zagranicznej, jakim jest rozwój wspólnych działań w zakresie bezpieczeństwa polityczno-wojskowego i energetycznego. Ze względu na potrzeby ukraińskich sił zbrojnych, zwłaszcza w zakresie szkoleń i wsparcia materialnego, litewskie działania są więc komplementarne z polityką Polski i częściowo realizowane wspólnie z polskimi jednostkami.

Jednocześnie Litwa będzie się starała wykorzystać wzrost asertywności Polski w stosunkach z Ukrainą do występowania w roli głównego adwokata tego państwa na arenie międzynarodowej, tym bardziej że podziela jego stanowisko, zgodnie z którym współpracy w zakresie bezpieczeństwa nie powinny obciążać kwestie sporne w relacjach dwustronnych.

¹ M. Piotrowski, K. Raś, *Rosyjskie zagrożenia hybrydowe dla państw bałtyckich*, Biuletyn PISM, nr 67 (1509), 12 lipca 2017 r.